

Miljoenennota 1996

De Miljoenennota 1996 is een mijlpaal in de openbare financiën. Voor het eerst in twintig jaar heeft een minister van Financiën de zaak onder controle. De uitgaven blijven binnen de gestelde normen (reële nullijn), het financieringstekort daalt beneden het afgesproken plafond, de lastenverlichting – circa f 9 miljard in de hele kabinetsperiode – is al voor tweede gerealiseerd en er wordt binnen het uitgavenkader zelfs nog geld vrijgemaakt voor meer cellen, het grote-stedenbeleid, dijkverzwaring en de koppeling van sociale uitkeringen. Natuurlijk is minister Zalm hierbij geholpen door de meezittende conjunctuur en profiteert hij van de behoedzame groeiveronderstellingen waarop het kabinet zich bij zijn aantreden heeft gebaseerd, maar hij is er ook in geslaagd collega's met verzoeken om meer geld buiten de deur te houden. De enige uitglijder die Zalm zich permitteert is een uitgavenoverschrijding van f 500 miljoen in de zorgsector. Daar staat echter een meevaller van f 1 miljard bij de sociale uitkeringen tegenover.

De terugkeer naar een behoedzaam, trendmatig begrotingsbeleid heeft een aantal grote voordelen. Ten eerste komt er meer bestuurlijke rust. Het kabinet hoeft zich niet langer van de wijs te laten brengen door elke verandering in de CPB-prognoses, de ministers weten waar zij aan toe zijn en de samenwerking wordt niet getraceerd op steeds weer nieuwe bezuinigingsronden, terwijl de oude nog niet eens zijn geïmplementeerd. Dat komt de bestendigheid van het beleid ten goede en vermindert de onzekerheid van burgers en bedrijven over het optreden van de overheid. Ten tweede zijn er economische voordelen. Doordat het niveau van collectieve uitgaven en collectieve lasten meer in de buurt komt van het Europese gemiddelde neemt de aantrekkelijkheid van Nederland als vestigingsplaats toe. Minder belasting op arbeid en kapitaal verbetert ook de benutting van deze factoren, wat goed is voor de economische groei. Ten derde neemt het vertrouwen van financiële markten in de Nederlandse economie toe, waardoor de rentevoet kan dalen. De enige schaduwzijde is dat de staatsschuld nog maar tergend langzaam afneemt. Desalniettemin moet Nederland zich kunnen kwalificeren voor toetreding tot de EMU.

Nu de overheidsuitgaven en -tekorten beter onder controle zijn, kan de aandacht zich meer concentreren op de twee andere hoofdlijnen van het beleid, het bevorderen van de arbeidsparticipatie en het versterken van de economische structuur. Zoals bekend is "werk, werk, werk" de grootste zorg van het paarse kabinet. Hoewel Nederland in het afgelopen decennium kampioen banenschepper was in de EU, is de werkloosheid niet verminderd. De problemen concentreren zich vrijwel volledig aan de onderkant van de arbeidsmarkt: langdurig werklozen, met geen of weinig opleiding, in toenemende mate allochtoon, op wie geen werkgever zit te wachten. Om het probleem te verhelpen biedt het kabinet werkgevers een belastingkorting van f 1.185 voor werknemers die

het minimumloon of net iets meer verdienen en scheidt minister Melkert 40.000 banen in de publieke dienstverlening. Helaas vormen de publieke-sectorbanen geen structurele oplossing en zullen de ongeschoolde werknemers voor het bedrijfsleven ondanks de versmalling van de wig te duur blijven in verhouding tot hun produktiviteit. Een daadwerkelijke oplossing komt alleen binnen bereik als we bereid zijn grotere loonverschillen te accepteren, maar daarvan wil het kabinet niets weten. Verder zou, in samenwerking met het bedrijfsleven, veel meer moeten worden geïnvesteerd in het bijbrengen van algemene en beroepsspecifieke vaardigheden van kansarme groepen.

Los daarvan kan men vraagtekens zetten bij het volledig concentreren van de beleidsaandacht op banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. In een economie die moet 'concurreren op kennis' ligt het bevorderen van hoogwaardige banen in de exportsector meer voor de hand. In dit verband is het onthutsend om in de MEV te lezen dat 56% van de hoger opgeleiden werkzaam is in de kwartaire sector en bij de overheid, en maar 14% in het exporterende bedrijfsleven. Zijn er, naast meer prikkels aan de onderkant van de arbeidsmarkt, ook geen sterkere prikkels aan de bovenkant nodig om investeringen in human capital aan te moedigen en talenten beter te benutten? De traditionele nadruk op loonmatiging en herverdeling van arbeid lijkt hier averechts te hebben gewerkt. Het is mede oorzaak van de sterke terugval van Nederland op de ranglijst van welvarende landen (zie ook Bomhoff en Arnold in deze ESB). De rem op de koopkracht is uiteindelijk ook funest voor de vraag naar eenvoudige, laagwaardige diensten in de binnenlandse sector, waar juist de beste kansen voor ongeschoolden liggen.

Dit brengt ons op het derde spoor: versterking van de economische structuur. Uit de voor de zomer door de regering uitgebrachte *Toets op het concurrentievermogen* blijkt dat Nederland over voldoende hulpbronnen beschikt in de vorm van kennis, kapitaal, infrastructuur, geschoolde arbeid, enz., maar dat de mogelijkheden onvoldoende worden benut. De oorzaken daarvan zijn velerlei: ontbrekende of ave-rechts werkende prikkels, verstarrende regelgeving, gebrek aan concurrentie of juist aan samenwerking, bescherming van gevestigde belangen, enz. Om de dynamiek te bevorderen scherpt het kabinet het mededingingsbeleid aan en onderzoekt het de mogelijkheden om meer marktwerking te introduceren op concrete markten, zoals de notarissen, het openbaar vervoer, de advocatuur, de taxisector, de makelaardij, enz. Dat zijn goede aanzetten, maar ze zijn onvoldoende in het licht van de uitdaging waar we voor staan: de aanpassing van de oude, vertrouwde verzorgingsstaat aan de eisen van een nieuwe, veel dynamischer en concurrerder wereldeconomie. Op wat dat betekent, blijft ook paars het antwoord schuldig.

L. van der Geest